

צלי אש (מנגל) ביום טוב

רס"ן, הרב יאיר אבו – רמ"ד מקוואות ורב המטכ"ל והתקשוב

- א. פתיחה
- ב. הקדמה
- ג. ההכנות לפני הצליה באש
- ד. במהלך צליית הבשר
- ה. איסור כיבוי הגחלים לאחר הצליה
- ו. סיכום

א. פתיחה

מנהלי מטבח רבים לפני החגים מבקשים לצלות בשר צלי אש (המכונה בפי ההמון "מנגל" או "על האש") במהלך יו"ט, כפתרון טרי וטעים עבור החיילים במהלך החג, החוסך הכנות מרובות לפני, ובמיוחד בימים בהם יש רצף של כמה ימי חג כגון: יומיים של ראש השנה, שבת הסמוכה ליו"ט. בהנחיות ענף הכשרות של הרבנות הצבאית נכתב: "אין להפעיל ... פחמים להכנת 'על האש' ביום טוב".

במאמר זה נבחן את הצדדים השונים בסוגיה, ונבחן האם ניתן ליישם אותם במקום ציבורי כמו מטבחי צה"ל.

ראשית, יש להבחין בשלושה סוגי מנגל שונים: א. מנגל גז. ב. מנגל חשמלי ג. מנגל פחמים. במאמר זה נתמקד בסוג השלישי שהינו המנגל המצוי יותר.²

ב. הקדמה

אין הבדל עקרוני בין שבת ליו"ט לעניין איסור מלאכה חוץ ממלאכות שהן לצורך אוכל נפש³, ולמדו זאת מפסוקים העוסקים בחג הפסח:⁴

"וביום הראשון מקרא קודש וביום השביעי מקרא קודש יהיה לכם, כל מלאכה לא יעשה בהם, אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם".

1 הנחיות כשרות לחג שמופצות לרבנים ומנהלי המטבח לפני החגים.
 2 ישנם הדנים האם עשיית על האש ביום טוב הולמת בכלל את אוירת החג. במאמר זה לא נעסוק בכך.
 3 ביצה לו, ב וכן במגילה ז, ב: "אין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש בלבד".
 4 שמות יב, טז.

וכך פסק השו"ע.⁵

על אף האמור, ישנם מלאכות שנאסרו, ופסק השו"ע⁶:

"קצירה וטחינה ובצירה וסחיטה וצידה, אע"פ שהם מלאכות אוכל נפש אסרום חכמים".

והסביר המשנ"ב על אתר:

"דמן התורה כל מלאכה שהוא באוכל נפש מותר, אלא חכמים אסרו דברים שהם עבודה רבה כגון הני, שהאדם רגיל לבצור שדהו ולבצור כרמו כאחד, ולדרוך כל ענביו כאחד ולטחון הרבה בפעם אחת, ואם כן יטרד כל היום בעבודתו וימנע משמחת יו"ט".

הפוסקים דנו מה דין מאכלים שאפשר להכניס מערב יו"ט, ופסק הרמ"א⁷:

"ויש מחמירין אפילו באוכל נפש עצמו כל שאינו מפיג טעם כלל, אם עשאו מערב יום טוב. מיהו אם לא עשאו מערב יום טוב ויש בו צורך י"ט, מותר לעשותו ע"י שינוי".

לפיכך לאשכנזים⁸ לא התירו לבשל ביו"ט אוכל שגם אם היה מבשלו לפני יו"ט טעמו לא יפוג ביו"ט⁹ אא"כ עושה זאת בשינוי¹⁰.

בשו"ת אור לציון¹¹ פסק שלספרדים מותר לכתחילה להכין מאכלים ביו"ט ואפילו שלא היה פג טעמו כלל אם היה נעשה בערב החג. שכן מורה סתימת דברי מרן¹².

5 אר"ח סימן תצה סעיף א.

6 שם, סעיף ב.

7 שם.

8 גם הרב עובדיה יוסף בחזון עובדיה יו"ט עמ' ח, וכן בהליכות עולם ח"ב עמ' ה פסק שאוכל נפש שאינו מפיג טעם כלל, נכון להחמיר לכתחילה לעשותו מעיו"ט. ותלה הדבר במחלוקת האם מלאכת אוכל נפש הותרה ביו"ט או דחוייה.

9 בשולחן ערוך הרב (סימן תצה סעיף ה) כתב: "אפילו שכח ולא עשאה, או שהיה טרוד ולא היה לו פנאי לעשותה, מכל מקום כיון שלא היה אנוס בדבר, אסור לעשותה ביום טוב, אלא אם כן משנה קצת בעשייתה מדרך החול", וכן פסקו החיי אדם כלל פ סעיף א והמשנ"ב בסימן תצה ס"ק י. ובפסקי תשובות (שם ס"ק ו) אם היה אנוס בעיו"ט, אף שהיה יכול לבשל קודם לכן, מ"מ מותר לו לבשל ביו"ט וללא שינוי.

10 שער הציון ס"ק ח: "אם היה רגיל לעשות ע"ג השולחן, יעשה ע"ג בגד וכיו"ב".

11 חלק ג פרק יט אות א.

12 כן הביין בדברי מרן בביאור הלכה, ס"ק א ד"ה וכן. והדגיש: "והיינו אם הוא דבר שאין דרך לעשותו לימים רבים".

הרמב"ם פסק¹³:

".. ומבשלין ביו"ט... שאין... תבשיל שבישל היום... וכתבשיל שנתבשל מאמש".

לאור האמור דנו הפוסקים האם במציאות זמנינו שיש מקררים ומקפיאים יהיה מותר לבשל ביו"ט לכתחילה. הרב קרליץ בחוט השני¹⁴ התיר כיון שטעמו של תבשיל שהוציאו ממקרר וחיממהו אינו משובח כטעמו של תבשיל שהתבשל באותו יום.

הרב גבריאל ציננער פסק¹⁵:

"ואף מאכלים שרגילים לאכול כל השנה לאחר שהיו במקרר, ואין חילוק אצלו בין אוכל שנתבשל עתה לאוכל מוקפא, אפ"ה מותר לבשל ביו"ט, שחז"ל לא אסרו אלא כשהאוכל עצמו אינו מפיג טעם, אבל כשהאוכל מפיג טעם אלא שיכול לעשות פעולות שלא יפוג טעמו, לא מצינו שחייבו חז"ל את האדם לעשות כן, ואין לגזור גזירות חדשות".

להלן נתמקד בצדדים השונים שיש בעשיית צלי אש ביום טוב בדגש על הבעיות היכולות להתעורר בעניין במטבח הצבאי, נחלק את הדברים בהתאם לשלבים השונים של הצליה:

ג. ההכנות לפני הצליה באש

א. הדלקת האש

התורה התירה מלאכת הבערה לצורך אכילה משום שהוא בכלל אוכל נפש, אך עם זאת אסור לעשות אש חדשה ביו"ט כמובא במשנה בביצה¹⁶: "אין מוציאים את האור לא מן העצים ולא מן האבנים ולא מן העפר, ולא מן הרעפים ולא מן המים". ואמרו בגמרא: "מאי טעמא - משום דקא מוליד ביום טוב".

נחלקו הראשונים בהכנת האיסור: הרמב"ם כתב¹⁷ "שלא הותר ביום טוב אלא להבעיר מאש מצויה, אבל להמציא אש אסור שהרי אפשר להמציא אותה מבערב"¹⁸.

הראב"ד חולק וסובר שהטעם הוא: "מפני שהוא מוליד". ולמד זאת מהגמרא לעיל. היינו איסור דרבנן של נולד.

המגיד משנה השיג על דבריו, שהרי אין זו כמו ביצה שנולדה שאסורה לפי שאין האש ראויה

13 הלכות שביתת יו"ט פרק א הלכה ח.

14 הלכות יו"ט פרק ב ס"ק ב.

15 נטעי גבריאל הלכות יו"ט חלק א פרק ב סעיף ב.

16 דף לג, א.

17 הלכות שביתת יו"ט פרק ד הלכה א.

18 גם הרשב"א (עבה"ק בית מועד סי' 1) כתב כטעמו.

לעצמה, אלא לבשל או לאפות בה. ואם הוציא אש מותר להשתמש בה ולא אסרו אותה מפני שלא היה לו להוליד כיון שאפשר לו מבערב.

ופסק השו"ע¹⁹: "אין מוציאין אש לא מן העצים ולא מן האבנים ולא מן העפר ולא מן המים". לאור האמור יש להקפיד שלצורך הדלקת הצלי אש' יעביר אש, מאש הדולקת כבר מערב שבת לצורך ההדלקה. דנו האחרונים לגבי גפרורים: המשנ"ב²⁰ הביא בשם שו"ת כתב סופר שאם יש שם גחלת בוערת מותר ליגע בה בגפרורים שידלקו, אף שאין בהגחלת שלהבת קשורה, וגם מגחלים עוממות מותר. וכ"פ בחזון עובדיה²¹ שמותר להדליק גפרור משלהבת של נר וכיו"ב²².

והדגיש בפסקי תשובות²³:

"וצריך לזכור וליזהר שכשמעביר אש ע"י גפרור, שיניחנו אח"כ בזהירות באופן שיכבה מאליו, וגם כאשר מניחו יזהר להניחו באופן שלא יכבה מיד".

וכן לגבי שימוש במצית פסק בחזון עובדיה²⁴:

"אסור להשתמש במצית הן מטעם מוליד אש ביום טוב, והן מטעם איסור כיבוי".

ב. חיתוך נייר רגיל ונייר כסף לצורך ההדלקה

המשנה בביצה אומרת²⁵: "אין שוברים את החרס ואין חותכין את הנייר לצלות בו מליח". ובגמרא שם: "מאי טעמא? משום דקא מתקן מנא".

וכן פסק השו"ע²⁶: "ואין שוברין את החרס, ואין חותכין את הנייר לצלות עליהם"²⁷ וכתב על כך המג"א: "דכל מידי דעביד להשתמש בו הוי תיקון כלי".

בימינו משתמשים בעטיפת סוגי בשר שונים או דג שנצלה על האש בנייר כסף וכדומה,

19 סימן תקב סעיף א.

20 שם, ס"ק ד.

21 שם, עמ' נא.

22 בשולחן שלמה הלכות יו"ט חלק א מדור העיונים סימן טו האריך להחיר טלטול קופסת הגפרורים ביו"ט, כיון שהגפרורים ראויים להדלקה של היתר מאש מצויה.

23 סימן תקב אות ה.

24 שם, עמ' נב.

25 דף לב, ב.

26 סימן תקח סעיף א.

27 וכן פסק השו"ע בסימן שמ סעיף יג: "ואין קורעין הנייר מפני שהוא מתקן כלי" וכן (שם, יד): "המפרק נירות דבוקים.. ולא נתכון לקלקל בלבד, הרי זה תולדת קורע וחייב".

ומדברי השו"ע למדנו שאסור ביום טוב לחתוך נייר כסף כדי לצלות בו. וכן יש לשים לב שלא לחתוך נייר או קרטון עבור ההדלקה, אלא יכין אותו לפני יו"ט.

גם כאשר לוקחים נייר חתוך מראש כגון חתיכת עיתון, פסק בילקוט יוסף²⁸:

"ראוי להחמיר שלא לקחת ביום טוב נייר שכתוב בו אותיות ולהדליק ממנו מאש לאש באופן שאפשר להדליק בלא זה. ויש אומרים שאין בזה משום מוחק האותיות"²⁹.

בביה"ל³⁰ החמיר להיזהר שלא להדליק כלל ע"י נייר: "ורק שצריך ליזהר מכיבוי וכמו שכתב בשע"ת ובפ"ת דהיינו שלא להבעיר מנייר ורק משלהבת" – מכאן שהדלקה באמצעות נייר גורמת לכיבוי שמשליכם כדרכו בחול.

ג. סידור פחמים

לפני ההדלקה ישנם שאוספים את כלל הפחמים בערמה גדולה, ונבאר האם יש בכך בעיה:

אומרת הגמרא בביצה הנ"ל:

"אמר רב יהודה: האי מדורתא, מלמעלה למטה - שרי, מלמטה למעלה - אסור".

ופירש רש"י שם:

"מלמטה למעלה - לסדר העצים של כתלים תחלה לעשות עליהם הגג - אסורין, שדרך בנין הוא. מלמעלה למטה - להתחיל תחלה מן הגג, ואחר כך יסדרו תחתיו עצי הכתלים - שרי".

ועל פי זה פסק ברמב"ם³¹:

"העושה מדורה ביום טוב, כשהוא עורך העצים, אינו מניח זה על גבי זה עד שיסדיר המערכה מפני שנראה כבונה, ואף על פי שהוא בנין עראי אסור, אלא או שופך העצים בערבוב או עורך בשינוי. כיצד? מניח עץ למעלה ומניח אחר תחתיו ואחר תחתיו עד שהוא מגיע לארץ".

מכאן שכאשר מסדרים את הגחלים, לא יאסוף אותם בצורת פרמידה, אלא ישפוך אותם לכל האורך, או שיעשה שינוי שיבנה מלמעלה למטה.

28 מועדים, עמ' 468.

29 שו"ת יביע אומר חלק ה סימן לט ס"ק ה.

30 סימן תקיא סעיף ד ד"ה "אין".

31 הלכות יום טוב פרק ד הלכה יד. וכן פסק השו"ע סימן תקב סעיף א.

ד. ביקוע פחמים גדולים

פעמים וישנם פחמים גדולים שהאדם מעוניין לבקע אותם. כדי שתתפס בהם האש מהר יותר. ויש לברר האם יהיה מותר הדבר ביו"ט?

פסק השו"ע³²: "עצים גדולים קצת וראויים להסקה בלא ביקוע, לא יבקע כלל, ואפילו לשברם ביד יש מי שאוסר". וביאר המשנ"ב³³: "לא מיבעיא לבקען לחתיכות דקות מאד די ש בזה חשש טוחן אלא אפילו לעשותן חתיכות שאינן דקות ג"כ אסור כיון שיכול לבשל קדרתו בלא ביקוע הו"ל טרחא ביום טוב שלא לצורך". ועוד כתב³⁴: "דכיון שראויים להסקה בלא שבירה הו"ל בזה ג"כ טרחא שלא לצורך".

לאור האמור לא יבקע את הגחלים כאשר ניתן להשתמש בהם ללא שבירה, כגון שהינם גדולים מעט מהרגיל.

בכף החיים³⁵ פסק: "אם אינו מדליק האש אם לא יחתוך לחתכים קטנים לכו"ע מותר אפילו בכל כלי שיהיה חוץ מכלי אומן שהאש צורך אוכל נפש הוא ועושה כדרכו בחול ואינו חושש". לכן כאשר הגחלים גדולות והאש לא תאחו בהם אם לא ישבור, מותר לשוברם אך לא בכלי אומן.

ד. במהלך צליית הבשר**1. זילוף טיפות מים על גבי הגחלים**

לפעמים נוטפים טיפות שומן מהבשר על גבי הגחלים והשומן מבעיר את האש, והבשר נחרך ואינו נצלה טוב, והעצה היא לזלף טיפות מים על גבי הגחלים. הגמרא דנה במקומות שונים ביחס לכיבוי ביום טוב:

1. מסכת ביצה³⁶:

"ואין גורפין תנור וכיריים. תני רב חייא בר יוסף קמיה דרב נחמן: ואם אי אפשר לאפות אא"כ גורפו מותר". ההיתר לגרוף הוא אע"פ שתוך כדי פעולת הגריפה הוא מכבה את הגחלים.

32 סימן תקא סעיף ב.

33 שם, ס"ק ח.

34 שם, ס"ק ט.

35 שם, ס"ק יד.

36 דף לב, ב.

2. במסכת שבת³⁷:

"ואין ממתקין אותו בגחלת, והתניא: ממתקין אותו בגחלת. לא קשיא, כאן בגחלת של מתכת כאן בגחלת של עץ. אמר ליה אביי לרב יוסף: מאי שנא מבישרא אגומרי? אמר ליה: התם לא אפשר, הכא אפשר". גם כאשר הוא ממתיק את החרדל ועושה זאת עבור אוכל נפש אסרו לכבות את גחלת העץ שבתוכו. משאלת אביי משמע שמותר לצלות ע"ג גחלים ביו"ט למרות שהשמנונית נוטפת ומכבה את הגחלים. גירסת הגמרא שהובאה הינה לפי הגירסה המופיעה בדפוסים שלנו. לפי רש"י במקום אחר נראה³⁸ שיש הבדל בין בשר וחרדל בהגדרת מלאכת אוכל נפש. בשר - לא ניתן לצלות אותו מערב יו"ט, ולכן הותר לצלותו ביו"ט. חרדל - ניתן להמתיקו כבר מערב יו"ט.

3. במסכת ביצה³⁹:

"אמר רבא: על גבי גחלת נמי מותר [לעשן פירות ביו"ט] מידי דהוה אבשרא אגומרי". מכאן עולה להתיר לכבות לצורך אוכל נפש. הרז"ה⁴⁰ שגרס כרש"י הסביר: "כל כיבוי שהוא מחמת אוכל נפש מותר, ומה לי העברה מה לי כיבוי".

4. הרשב"א כתב⁴¹:

"כשם שמותר להבעיר לצורך אוכל נפש, כך מותר לכבות לצורך אוכל נפש, וכמניח בשר על הגחלים". והוכיח זאת מהגמרא בביצה⁴²: "תנו רבנן: תנור וכירים חדשים... אין מפגיין אותן בצונן כדי לחסמן, ואם בשביל לאפות - הרי זה מותר". מכך שמותר להפיג את חומו של התנור בצונן, כשהדבר נעשה לצורך אפיית הפת. והרמב"ם פסק⁴³: "ואם אי אפשר לאפות בו... אא"כ גרף מותר", וכן כתב הר"ן⁴⁴ בשם הרא"ה: "כל צורך אוכל נפש מותר, דאין המכבה חמור מן המעביר".

37 דף קלד, א.

38 ביצה דף כג, ב ד"ה אין צדין.

39 דף כג, א.

40 ביצה יב, א מדפי הרי"ף.

41 עבודת הקודש ב, ו.

42 דף לד, א.

43 הלכות יום טוב פרק ג הלכה י.

44 בחידושיו על שבת, שם.

בשו"ע⁴⁵ פסק:

"אבל תנורים שלנו כיון שאי אפשר לאפות בהם בלא גריפה, מותר לגרפו מהאפר והגחלים, ואף על פי שהוא מכבה, אי אפשר בלא כן, וכשם שמותר להבעיר לצורך אוכל נפש כך מותר לכבות לצורך אוכל נפש, והרי זה כמניח בשר על הגחלים, וכן נהגו".

5. הגירסה ברי"ף⁴⁶ במסכת ביצה שונה:

"התם (בישראל אגמורי) ליכא כיבוי (ומותר) הכא (חרדל) איכא כיבוי (ואסור)". לפי גירסה זו בבישורא אגמורי אין כיבוי ופירש הר"ן "דהא סופו מבעיר". עולה מדבריו שאם היה כרוך כיבוי גמור בצלית הבשר ע"ג גחלים הדבר היה אסור, למרות שיש כאן צורך אוכל נפש. והמאירי⁴⁷ הסביר ע"פ גרסה זו: "אבל כבוי בידים לעולם לא הותר הואיל ואין גוף הכבוי מכשיר האוכל לעולם אלא שמונעו מלהתקלקל".

6. הגמרא בביצה⁴⁸:

"בעא מיניה אביי מרבה: מהו לכבות את הדלקה ביום טוב? היכא דאיכא סכנת נפשות לא קא מבעיא לי, דאפילו בשבת שרי. כי קמבעיא לי - משום אבוד ממון, מאי? - אמר ליה אסור. איתיביה אין מכבין את הבקעת כדי לחוס עליה, ואם בשביל שלא יתעשן הבית או הקדרה - מותר. ההיא רבי יהודה היא, כי קאמינא אנא לרבנן". לרבי יהודה מותר לכבות את הבקעת ביו"ט כדי שלא יתעשן הבית או הקדירה ולחכמים אסור⁴⁹. והגמרא הולכת בשיטת חכמים, ולכן אסור לכבות את הבקעת.

ראינו לעיל במקורות השונים שמותר לכבות ביו"ט לצורך אוכל נפש, ומדוע לגבי הבקעת נאסר לכבות?

רבים מהראשונים⁵⁰ הסבירו שלא נחלקו רבי יהודה וחכמים לגבי עישון הקדירה שמותר אלא רק לגבי עישון הבית, שבזה חכמים מחמירים.

45 סימן תקז סעיף ד.

46 דף יב, א מדפיו.

47 בית הבחירה למאירי ביצה כב, א.

48 דף כב, א.

49 המחלוקת תלויה במה שחלקו בביצה במשך כל עמוד ב' האם מותר לתקן מכשירי אוכל נפש ביו"ט.

50 רב שרירא גאון, אוצר הגאונים ביצה כב, א. רי"ד בפסקיו ביצה כב, א. מהר"ם מרוטנברג פסקים תפ. ראבי"ה ג, תשנז. מרדכי ביצה תרפא. רשב"א בחידושו ביצה כב, א.

הרמב"ן⁵¹ כתב שמה שאמרו בגמרא קדירה, הכוונה לכלי אוכל, כלומר קדירה ריקנית, אבל לצורך תבשיל מותר לכבות.

הרא"ש⁵² והרשב"א⁵³ סוברים שמותר לכבות לצורך התבשיל, אלא שכתבו שאם אפשר להעביר את הקדירה לאש חלשה יותר, אין לכבות בחינם.

לעומת זאת, הרא"ה⁵⁴ אסר לכבות את הבקעת שתחת קדירה שיש בה אוכל, "שאין כיבוי הבקעת מסייע כלום לאוכל נפש אלא שיש בסילוקה מניעת נזק".

בשו"ע⁵⁵ פסק:

"אסור לכבות דליקה ביו"ט, אפילו אם רואה ביתו שנשרף, אם אין שם סכנת נפשות. ואין מכבין הבקעת, ואפילו כדי שלא יתעשן הבית או הקדירה או כדי לשמש מטתו".

ולכאורה ישנה סתירה בדברי השו"ע שבסימן תקז סעיף ד הקל לכבות ביו"ט לצורך אוכל נפש, ואילו כאן בסימן תקיד סעיף א החמיר!

אך כפי שהסברנו לעיל בראשונים בהסבר הגמרא בביצה יש לתרץ גם בהתאם את דבריו. במשנ"ב⁵⁶ הסביר ביחס לכיבוי הבקעת:

"ולא חשיב כיבוי זה אוכל נפש אף שאין לו מקום אחר להעמיד הקדרה שם מפני שאין כיבוי הבקעת מסייע כלום לאוכל נפש אלא שמונע ההיזק ע"י כיבויה". מקור דברי המשנ"ב הוא ברא"ה⁵⁷ ולשיטתם כיבוי שהתרנו לצורך אוכל נפש הוא כאשר נעשה בתוך כדי הצליה עצמה.

הרב קרליץ בחוט השני⁵⁸ חילק בין מצב שבו הנחת מאכל ע"ג הגחלים היא פעולת השבחה, וכן גריפת הגחלים נעשית לצורך הכנת המאכל, ולכן נחשבת הפעולה כצורך אוכל נפש אף שמכבה בכך את הגחלים, מה שאין כן פעולת כיבוי הבקעת, שאינה פעולה של השבחת המאכל אלא של סילוק ומניעת היזק בלבד.

51 מלחמות יא, ב מדפי הרי"ף.

52 ביצה פרק ב, סימן יט.

53 עבה"ק בית מועד ב, ח.

54 ביצה כב, א.

55 סימן תקיד סעיף א.

56 שם, ס"ק ד.

57 שם, שעה"צ ס"ק ד.

58 יו"ט פרק יג ס"ק ב אות א. ועיין עוד בילקוט יוסף מועדים – יום טוב, סימן תקח, עמ' שיג שהאריך ליישב.

לאור האמור כאשר יש במנגל אש יתרה ללא שהבשר מונח ע"ג האש, עדיין יש להמנע מלכבות את האש⁵⁹.

הרמ"א העיר בשם הרא"ש והרשב"א שהבאנו לעיל: "יש אומרים דוקא אם אפשר להציל הקדירה בלא כיבוי, אבל אם אי אפשר להציל או לבשל הקדירה בענין אחר רק שיכבה, מותר לכבות".

כלומר כאשר לא ניתן לפתור את הבעיה באופן אחר, רשאים לכבות את האש ביום טוב. לאחר שהניחו את הבשר על גבי האש מצוי שהשומן נוטף על הגחלים וזה גורם להתפרצות האש ולבעירת יתר. לפי דברי הרמ"א מותר לכבות אש זו באופן רגיל, כיון שעושה זאת לצורך הצלי שלא ישרף. ואילו לפי השו"ע לכאורה יהיה אסור שהכיבוי הוא רק למניעת היזק.

ובמקרה שחום הגחלים גבוה מידי, ואינו יכול לצלות באופן זה, כיון שהבשר ממש נשרף, לרמ"א מותר לזלף מעט מים כדי לצננם אע"פ שהוא גורם לכיבוי הגחלים, כיון שא"א באופן אחר מותר לכבות לצורך אוכל נפש.

הילקוט יוסף⁶⁰ הקל בזה גם לספרדים שיתכן שגם לדעת השו"ע כאשר א"א באופן אחר, וגם אינו מתכוון לכבות, יהיה מותר מדין מלאכה שא"צ לגופה⁶¹ שהרי אין צריך לכבוי לצורך עשיית פחמים, ולהשתמש בפחם אחר כך, אלא כדי שהבשר לא ישרף, ולכן בכהאי גוונא בספק דרבנן יהיה ניתן להקל.

למסקנה פסק שכאשר מזלף את המים ע"ג הגחלים יש מתירים כשעושה כן לצורך צליית הבשר⁶², ובפרט אם המקום צר ואינו יכול להעביר את חתיכת הבשר למקום אחר ששם האש נמוכה יותר.

2. נפנוף ויצירת רוח על גבי הגחלים

על פי האמור, בעת הצלייה מותר לנופף בקרטון וכיו"ב, למרות שגורם לכיבוי הגחלים במעט ולאחר מכן הגחלים בוערות ביתר שאת, כי הוא לצורך אוכל נפש, ומטרתו היא שהבשר לא יחרך מהאש ויצלה יפה, ואין מטרתו כלל לכבות אלא להבעיר. כל האיסור

59 שם, כף החיים אות כב בשם האחרונים: "ודווקא בשעה שמתקן האוכל שרי לכבות ולא קודם לכן".

60 מועדים - יום טוב, סימן תקח, עמ' שיג.

61 שו"ע סימן שטז סעיף ח ובסימן שלד סעיף כז - פסק שהלכה כרבי שמעון שמלאכה שאינה צריכה לגופה אסורה מדרבנן.

62 וכן פסק הרב מזאזו בהערות איש מצליח על המשנ"ב עמ' ריח: "נראה שהעיקר להקל כדעת רוב הראשונים.. ואע"פ שמרן פסק לאסור, היינו משום שהיה ברור לו שדעת הרי"ף והרמב"ם לאסור. וכבר ראינו כמה ראשונים שביארו בכוננתם להיפך ומהם הרמב"ן, ומרן לא ידע מדבריהם, ואם היה יודע מדבריהם ודאי הוּו עדיפי ליה.. ובפרט שכן דעת רוב ככל הראשונים".

לנפח הוא דוקא במפוח מיוחד, כמבואר בגמרא בביצה⁶³ משום שדומה למלאכת אומן, וכן פסק בשו"ע⁶⁴: "ואין נופחין במפוח אלא בשפופרת, ונהגו היתר במפוח של בעלי בתים ע"י שינוי להפכן מלמעלה למטה". כלומר שעושה כן שלא בכלי אומנות אלא על ידי קרטון וכדו' אין איסור בכך⁶⁵.

3. העברת גחלים מצד לצד

הרמ"א⁶⁶ בשם המרדכי פסק: "ומותר ליקח עץ הדלוק מצד זה של מדורה ולהנחיו בצד אחר, הואיל ואינו מכויץ לכיבוי". כלומר שמותר להעביר גחלים בוערות מצד אחד לצד השני, לצורך צליית הבשר, אף על פי שעל ידי כך הם נכבים מעט, כיון שאינו מתכוון לכיבויים ואף אינו בגדר 'פסיק רישא', ולא בהכרח שיכבו.

ה. איסור כיבוי הגחלים לאחר הצלייה

לאחר הצלייה וגמר השימוש בגחלים אסור לכבותם, אלא יניחם עד שיכבו מאליהם, שבכיבוי זה אין צורך אוכל נפש⁶⁷.

1. סיכום

במהלך המאמר ראינו כי ישנם פריטי דיני רבים עליהם יש להקפיד במהלך עשיית צלי אש ביום טוב על שלביו השונים. כאשר אנו דנים במקום ציבורי אנו בוחנים את העניין בשיקול מערכת, לא על פי מי שבקיא בהלכות, אלא למציאות בה ישנו טבח שלא בקי כלל. גם אם נשאר משגיח כשרות לא תמיד הוא יוכל לוודא ברצף בסיטואציה כזו שההלכות נשמרות מתחילה ועד סוף.

מעבר לכך ישנן בעיות נוספות שיוכלות להתעורר כגון כיבוי במזיד וכדומה, הדלקה שלא באמצעות אש קיימת וכדומה.

לכן טוב לגדור גדר בנידון, ולהציע פתרונות קיימים אחרים מבלי שיש בהם אתגרים הלכתיים כמו שהבאנו לעיל.

63 דף לד, א.

64 סימן תקב סעיף א.

65 משנ"ב שם, ס"ק ו: "ואין בכלל זה מה שנופפין על האש בבגד או בכלי העשוי לכך מנוצות דאין זה דומה כלל למפוח".

66 סימן תקב סעיף ב.

67 יש לבודד את האש ולהזהר שלא יגרום ח"ו לשריפה.